

Др Милица КОСТИЋ, ванредни члан ЦАНУ

ДОПРИНОС ДР ДУШАНА МАРТИНОВИЋА РАЗВОЈУ НАУКЕ И БИБЛИОГРАФСКЕ ДЈЕЛАТНОСТИ ДРУШТВЕНИХ, ПОСЕБНО ЕКОНОМСКИХ НАУКА

О научноистраживачком раду академика Душана Мартиновића у области друштвених, посебно економских наука, не може се говорити изоловано, већ у ширем контексту. Претходно треба указати на бројност и сложеност друштвених и хуманистичких наука које су његова научна оријентација, научни изазов за предани стваралачки рад, трајну научноистраживачку радозналост и креативност.

За изложени приступ постоји више разлога од којих истичемо: тијесну повезаност истраживања која др Душан Мартиновић веома успјешно обавља у домену више научних дисциплина друштвених и хуманистичких наука и све то у различитим временским раздобљима.

Претходно изложено обавезује да се укратко истакну основне перформансе друштвених и неких хуманистичких наука у којима је највећа научна продукција у Црној Гори, а којој је др Душан Мартиновић укупним стручним и научним, посебно библиографским радом, дао изузетан допринос, који га сврстава у сам врх најистакнутијих стваралаца и научника у Црној Гори и шире.

Друштвене науке — научни изазов и стварност

Постоје различита мишљења о основним и изведеним задацима друштвених наука, посебно економских, у друштву. Она су добрим дијелом везана за схватање суштине тих наука: да ли су друштвене науке у истом смислу наука као и природне науке? У та питања нећемо овдје улазити, као што није у то улазио ни др Душан Мартиновић и његови сарадници на одређеним пројектима. Умјесто тога, поћи ћемо од основне претпостав-

ке да постоје одређене разлике које произилазе из разлика између природе и друштва, човјека као свјесног бића, и посебног положаја економских и других друштвених наука у друштву, због другачијег карактера интересовања друштва за те науке.

Евидентне су битне разлике између појединих друштвених, па и појединих економских наука, и могућности повезивања с друштвом сваке од њих. Док је код неких преовлађујућа културна и сазнајна мисија, код других су веома присутне могућности и апликативности и практичне употребљивости у различитим гранама људске дјелатности. Код економских и правних наука ово посљедње обиљежје је изразито.

Разлике у могућности примјене појединих од њих не би смјеле да буду препрека свих друштвених наука, с обзиром на потребу уочавања трајног значаја ових наука као чиниоца развитка опште културе и цивилизације и фактора развитка друштвених односа, привредног и социјалног развоја.

Развитак друштвених наука током историјског развоја много пута пружао је увјеравања да истраживања у друштвеним наукама увијек чине актуелним однос између тих истраживања у друштвеним наукама и одређене друштвене класе. Тај однос је, по својим облицима и садржајима, сложен и противурјечан — условљен и сам бројним противурјечностима у друштвеном развоју.

Веза друштвених наука и истраживања у области друштвених наука мора бити спонтана и трајна. Истраживачи из појединих друштвених наука својим радом дају значајан допринос према вредносном систему кога нуди одређена стварност. Ова повезаност објективна је и нужна, јер проистиче и сама из садржаја научног сазнања услова, тока и циљева економског и друштвеног развоја.

Значај истраживања у области друштвених и економских наука је посебан и велики, у свакој фази развоја друштва, а посебно у овој коју карактеришу бројна преламања друштвених збивања и процеса. Отуда је од посебног значаја сагледати улогу друштвених наука у укупном развоју друштва, а посебно економском и социјалном, и однос друштва према истраживањима у друштвеним наукама. То је однос који се стално мијења — стално се провјерава и потврђује.

Досадашња истраживања из области друштвених наука у Црној Гори иако садржајна, мало су окренута основним противурјечностима друштвеног развоја. Она нијесу била у довољној мјери исказана у информационом систему. Евидентан је раскорак који се запажа између општих фундаменталних истраживања основних праваца нашег досадашњег друштвеног система на једној, и мноштва фрагментарних покушаја да се што

детаљније теоријски обраде и практично осмисле или оправдају многа конкретна рјешења, на другој страни.

Постоје велике, објективне тешкоће у планирању рада и праћењу извршења рада у друштвеним наукама што могу потврдити научни истраживачи различитих профила стручности. Др Душан Мартиновић је један од њих који може компетентно да ово потврди. Код ових наука, а посебно код неких од њих, можда чак и више него у природним и техничким наукама, много зависи од афинитета и талента ствараоца појединаца, као и од појаве која је забиљежена као распрострањена у изучавању природних појмова и названа је *serendipitetom* (појава да су научна открића и сазнања о одређеној појави мање више случајни и неочекивани резултат истраживања неке друге појаве, па чак и резултат настао ван истраживачке дјелатности у правом смислу.¹

Друштвене науке, а посебно економске, својим бројним и разноврсним садржајима, треба да пруже максималан допринос развоју друштва. Нема општег рецепта за то на који начин ће оне то учинити; због разлика међу појединим друштвеним наукама и због тога што поједине науке могу пружити свој допринос на више начина (дјелимично и у зависности од талента, способности, афинитета ствараоца). Одређени доприноси појединих друштвених наука треба да буду јасно усмјерени на практична сазнања, која могу бити непосредна научна подлога за доношење одлука и предузимање мјера на разним нивоима одлучивања. Наравно, друштвене науке, посебно правне и економске, ни у ком виду не смију бити у служби дневних потреба.

Друштвене науке свој основни допринос развоју друштва могу и треба да пруже искључиво развојем своје „иманентне природе”: ширењем рационалног начина размишљања о друштву и друштвеним појавама, општим и цјеловитим утицајем научне истине на образовање, науку, културу, здравство, привредне дјелатности и др., као значајну снагу у друштву, и афирмисање научног сазнања као основе и незаобилазног ауторитета усмјеравања и развоја друштва.²

У својој даљој и ближој прошлости стварани су бројни и разноврсни садржаји из различитих области друштвених наука код нас. Они представљају богато културно и научно наслеђе, које је сакупљено и обрађено у радовима бројних истраживача и радника међу којима др Душан Мартиновић заузима истакнуто мјесто.

¹ Др С. Флере (1983), *Неке одреднице развојка друштвених наука у Војводини*; Удружење универзитетских наставника и других научних радника Војводине, Нови Сад, стр. 31-32.

² Исто.

Научноистраживачки рад у домену економских наука

Вишедеценијска сарадња са др Душаном Мартиновићем почела је 1974. године на економским програмима између Скупштине општине Цетиње и Економског факултета — Института за друштвено-економска истраживања (ИДЕИ) у Подгорици у коме сам радила. Тада је др Мартиновић био замјеник предсједника Извршног одбора Скупштине општине за коју је ИДЕИ радио више програма. Сарадња је била веома успјешна. Настављена је и након његова избора за директора Централне народне библиотеке „Ђурђе Црнојевић”. Сада на другим пословима: издаваштво, организовање научних скупова, рад у органима Заједнице за научне дјелатности Црне Горе, а касније у Редакцији и Савјету пројекта *Црногорска библиографија 1494-1994.* и др.

Др Душан Мартиновић је у Централној народној библиотеци формирао научноистраживачко језгро у истраживачкој библиографској дјелатности и издаваштву. Предано је био посвећен унапређењу тог НИ језгра у домену ванпривредне сфере и преко значајних програма Централне народне библиотеке учвршћивао постојеће и успостављао нове мостове сарадње са бројним институцијама у Црној Гори, Југославији и иностранству.

Као наставак раније сарадње са Економским факултетом — Институтутом за друштвено-економска истраживања, ЦНБ и ИДЕИ су реализовали издавачки подухват — фототипско издање часописа *Црногорка* из 1871. године (1977), а били су међу суорганизаторима два научна скупа (*Развој и перспективе туризма у Националном парку Ловћен* (1993) и *Развој туризма у Црној Гори у XIX и првој половини XX вијека* (1997).

Др Душан Мартиновић је био цијењени спољни сарадник ИДЕИ-а, за што су га поред наведене сарадње, препоручивали научноистраживачки радови и креативност која је била резултат мултидисциплинарног знања и његове неисцрпне истраживачке енергије. Научно вијеће Института бирало га је за вишег научног сарадника, а касније је биран за научног савјетника. Његова сарадња са Институтутом била је обострано корисна будући да је ИДЕИ, као научноистраживачка јединица Економског факултета, све до укидања 2000. године (послије 35 година успјешног разноврсног креативног научног и стручног рада), био прва и једина научна установа у Црној Гори која се бавила научним радом из области економских и других друштвених наука: социологије, демографије, права и филозофије. Због своје разноврсне профилације научних истраживача и програма научних истраживања који су рађени у Институту, др Душан Мартиновић је, кроз разне облике сарадње, успио да прошири и продуби многа знања из области економских наука, посебно развојних истраживања везаних за област туризма и саобра-

ћаја. То га је, у одређеној мјери, подстакло да у неким својим радовима добар дио садржаја и простора посвети привреди и појединим привредним дјелатностима, а код израде бројних библиографија да право мјесто економским и другим друштвеним наукама. Захваљујући томе, сада већ постоји обимна библиографска обрада најбројније литературе из друштвених наука, посебно економских наука, која је садржана у појединим књигама, а нарочито у неким из едиције *Црногорска библиографија 1494-1994*.

Разноврсна тематика из појединих економских области, посебно развојне проблематике, значајно је заступљена у бројним стручним и научним радовима, посебно библиографијама и био-библиографијама неких личности, објављеним у:

а) монографским публикацијама³

б) студијама, расправама, чланцима, зборницима радова са научних скупова, споменицима, приказима⁴ и

³ Види: *Цетиње — постанак, функције и туристичке могућности* (1977), *Портрети* (Био-библиографски преглед) (1983); *Црногорска библиографија 1494-1994* (1989); Е. Л. Немировски — *Отдел оперативной полиграфии* (1991); *Црногорска библиографија*, Том III, књ. 2 (1993); *Пола миленијума штампане књиге у Црној Гори* (1994); *Туга Феникса — Мирнодопска деградација Цетиња* (1997); *Портрети VI* (1997); *Цетињска читаоница* (1868-1915; 1928-1940) (1998); *Његошеви јубилеји и Његошеви споменици* (2001); *160 година Државне (Националне) библиотеке Црне Горе 1838-1998*. II дио (Библиографија) (2002).

Извори: ЦАНУ — *Годишњак 2000* (2001), Подгорица, стр. 278-305; др Душан Мартиновић (2004), *Аутобиографија*, Графичар, Ужице, стр. 159-171, 173, 175-177.

⁴ Види селективни избор радова: *Привредне одлике Цетињске комуне* (1962); *Ријека Црнојевића и њено привредно подручје* (1964); *Услови за развој алуминијума у Црној Гори* (1970); *Цетиње као индустријско мјесто* (1970); *Највећа фабрика глинене индустрије у Црној Гори* (1991); *Бечићи и њихов туристи значај* (1972); *Рецептивне могућности на Будванском приморју* (1972); *Цетињска субрегија као излетнички рејон Црногорског и јужно-јадранског приморја* (1972); *Будванска ривијера у развојном пројекту „Јужни Јадран“* (1973); *Индустрија грађевинских машина и опреме „Радоје Дакић“ у Титограду* (1975); *Индустрија Котора* (1975), *Бродоградилнице Бијела — једино бродоградилнице у Црној Гори* (1975); *Функционално-урбани развој и туристичке могућности Рисна* (1975); *Развој туризма и угоститељства на Цетињу* (1976); *Развој занатства на Цетињу* (1977); *Основне карактеристике, развој и актуелни проблеми развоја туризма на Црногорском приморју* (1977); *Нека питања изучавања економске историје и њене обраде у „Записима“ „Историјским записима“* (1980); *Савремене економске промјене у саобраћајно-географском положају Цетиња и његове могућности даљег туристичког развоја* (1981); *Живот и рад академика Обрена Благојевића* (1987); *О неким традиционалним облицима привређивања у Националном парку „Ловћен“* (1993); *Благота Радовић: Привредне прилике у Црној Гори између два свјетска рата* (1996).

Извори: Као у претходној фусноти.

в) прилозима у штампи.

У наведеним радовима др Душан Мартиновић у фокусу истраживања из области привреде, или о тој области када су у питању библиографије, узима двије области: *туризам и саобраћај*. Ове привредне области прати са равнојног аспекта као комплементарне у склопу равоја подручја регије, града или Републике. Не третира само њих, ни сваку аутономно, већ у склопу осталих привредних дјелатности и привреде у цјелини. Тако су у неким неговим монографским радовима, чланцима и саопштењима запажени и радови из области индустрије, пољопривреде, шумарства, угости-тељства, занатства.

Највећи број економских садржаја др Мартиновић вјешто уклапа у цјелину НИ радова којима је посветио огромно знање и истраживачку енергију. Захваљујући томе резултати многих истраживања (па и дијела о привреди) о Цетињу, Ријечи Црнојевића, Будванској ривијери... су представљени и на научним скуповима у земљи и иностранству и нашли су се на страницама многих зборника радова. Исто тако, економске теме о неким другим земљама (Русија, Куба...) презентирао је у домаћим часописима и на тај начин учинио доступне широј читалачкој публици.

Посебно значајно у истраживачком раду из *домена економских наука* и/или о њиховим зачецима у Црној Гори, представља суптилна анализа изучавања *економске историје* и њене обраде у „Записима” — „Историјским записима” (1980), гдје је указао на запостављеност истраживања економске историје у црногорској историографији и представио пионирске научне радове из економије у Црној Гори. То су научни радови академика Мирчете Ђуровића, једног од утемељивача и првог декана Економског факултета (прве високошколске институције у Црној Гори) и првог ректора Универзитета Црне Горе, касније председника ЦАНУ.

Нешто касније (1987) представљени су радови академика Обрена Благојевића, чиме је презентиран његов научни допринос економским наукама, а затим Благоте Радовића (1996) о привредним приликама у Црној Гори између два свјетска рата. Др Мартиновић је заслужан што се појавила друга књига овог аутора. (Он је након објављивања прве књиге објавио критички приказ, указујући на пропусте приређивача који није обухватио 30 расправа и чланака и навео је библиографске јединице).

У библиографским радовима из *других наука* истраживачки су обрађени портрети појединих страних и домаћих библиографа о којима се мало, а о неким биографски тако може рећи готово нимало није знало у нашој науци (Ђузепе Валентинели, Фердинанд Велц, Јосип Бајзе, Марко Драговић, др Перо Шоћ, Душан Вуксан, Нико Симов Мартиновић, војвода

Симо Поповић, Павел Аполонович Ровински). О њима је дао цјеловите био-библиографије. Посебно је занимљива реконструкција библиографије Јована Павловића „...у коју је унио оно што је писао неауторизовано у новинама црногорским и панчевачким које је уређивао. Ту је показао и изузетну смјелост, јер је идентификацију урадио на основу стила и реторике именованог”, што је прихваћено и позитивно оцијењено од стране познатих библиографа.

Др Душан Мартиновић је настојао да ода признање не само претходно наведеним, већ и другим библиографима, посебно страним, који су дали допринос библиографској науци друштвених и осталих наука у Црној Гори. У томе је успио. О некима је објавио посебне библиографије (Е. Љ. Немировски, у Москви), а о некима у својим књигама (Ćezare Tondini de Qvarengi, F. Kraus, E. F. Svetkova, dr Z. Ruchunkova, dr M. Rehakova).

И научноистраживачки допринос домаћих библиографа је приказан и вреднован на најбољи начин. Поред раније наведених домаћих библиографа заступљени су: Вук Драговић, Раде Вуковић, Олга-Цана Вукмировић, Љубомир Дурковић-Јакшић, др Мирослав Лукетић, Крунослав Спасић, др Радивоје Шуковић, Видак Рајковић, др Вукић Пулевић, Милорад Живаљевић, Владимир-Мујо Петрушић, Добрило Аранитовић, Никола Рацковић.⁵

Истраживачки био-библиографски рад ове врсте није био ни мало лак. Требало је уложити много енергије, труда и знања да би се дошло до резултата. Ово се нарочито односи на библиографе у иностранству, гдје су морале да се користе државне и приватне везе ради сарадње и истраживања.

*Допринос на реализацији „Црногорске библиографије 1494-1994.”
(посебно друштвених наука)*

Интердисциплинарни пројекат Централне народне библиотеке „Ђурђе Црнојевић” *Црногорска библиографија 1494-1994. године* један је од капиталних пројеката од значаја за културу и науку Црне Горе коме је др Мартиновић посвећен скоро три деценије.

Концепција *Црногорске библиографије* дата је у Пројекту 1979. године⁶ од када се исти реализује. Предодређена је временским димензијама

⁵ Извори: Др Душан Мартиновић, *Портрети II* (1987), *Портрети III* (1990), *Нико Симов Мартиновић* (1995), П. А. Ровински, *Портрети V* (1975), *Црна Гора у прошлости и садашњости* (2001) и друга издања ЦНБ, Цетиње.

⁶ Др Мирослав Лукетић (1979), *Црногорска библиографија*, Библиографски вјесник, ЦНБ, Цетиње, VIII, бр. 3, стр. 5-41.

и утврђеним критеријумима за избор дјела, публикација, чланака и прилога који су њоме обухваћени. Она предвиђа обраду и публиковање ретроспективне и текуће библиографије, са циљем да се прикаже штампарско-издавачка дјелатност за пет вјекова њеног постојања. Поред тога, њоме су обухваћена и дјела, чланци и расправе на страним језицима, који се својим садржајем односе на Црну Гору и Црногорце.

Реализација овако сложеног и суптилног мултидисциплинарног пројекта, гдје је уз строго научни приступ требало уважити и бројне специфичности које је Црна Гора имала раније (у даљој и ближој прошлости), а има их и сада, била је прави стручни и научни изазов за др Душана Мартиновића. Истовремено, то је био и велики ризик за остваривање основних истраживачких захтјева и циљева, будући да је требало стварати основне услове за његову реализацију (кадровске, материјалне и др.), и континуелно радити на њему, тј. појединим књигама четвортомне едиције *Црногорске библиографије*. Тако сложеном и одговорном задатку могао је да одговори научник широког образовања и великих креативних способности какве посједује др Душан Мартиновић. Он је, као директор Централне народне библиотеке, главни и одговорни уредник и аутор више књига из едиције *Црногорска библиографија 1494-1994*, испољио организаторске, уређивачке, научноистраживачке способности и успостављао мостове сарадње са ресорним републичким органима за образовање, науку и културу, националним библиотекама и научним истраживачима — библиографима у земљи и иностранству.

На реализацији овог интердисциплинарног пројекта предано су и са научноистраживачким ентузијазмом радили: запослени у ЦНБ „Ђурђе Црнојевић”, чланови Редакције, уредници издања појединих научних области, чланови савјета, истраживачи — библиографи из Црне Горе, Србије, Русије, Чехословачке...⁷ а подржали су га и финансијски помагали ресорни органи Владе Црне Горе.

На то их је, поред професионалног рада, обавезивала и морална обавеза према др Душану Мартиновићу који је према свима имао коректан однос, испољавајући га кроз непосредне комуникације и разне облике сарадње.

⁷ Библиографи су претходно наведени, изузев оних који су професионално радили на пројекту *Црногорска библиографија* у Библиографском одјељењу ЦНБ (Сенка Латковић, Милорад Миловић, Весна Мартиновић, Љиљана Липовина и др.).

*Заступљеност друштвених, посебно економских наука у едицији*⁸

Друштвене науке су значајно заступљене у Црногорској библиографији, из два разлога:

— што су друштвене науке бројне, а неке и са дужом традицијом на овим просторима;

— што је у научним и наставно-образовним и др. институцијама значајан кадровски потенцијал. Због тога је научна и стручна издавачка продукција из ових области већа него из других научних области.

Друштвене науке и поједине од њих у *Црногорској библиографији* разврстане су према методологији УДК система изузев неких библиографија тзв. екстериорика, садржаних у IV тому.

У оквиру појединих врста друштвених наука, а нарочито економских и правних, извршено је разврставање, тј. систематизовање библиографских јединица по подгрупама. На тај начин заокружена су истраживања по појединим подручјима друштвених наука и исказана као цјелина. Карактеристично је истаћи да, и поред разврставања дјела по научним областима, постоји одређено претплитање између појединих друштвених, као и друштвених и хуманистичких наука.

Друштвене науке у укупној Едицији, а посебно у неким књигама, учествују са највише библиографских јединица. Ово се посебно односи на нека издања ове едиције, гдје је доминантна заступљеност појединих друштвених наука (више књига тома — III).

И у издањима IV тома, гдје је обрађена тзв. Естериорика (Библиографије о Црној Гори на руском, чешком, енглеском и италијанском језику) поједине друштвене и хуманистичке науке много су заступљене. Ту је експлицитно дат исцрпан преглед дјела из историјског развоја Црне Горе, државе и права, војске, школства и просвјете, штампе, етнографије, фолклора и фолклористике, језика, књижевности, хумора и политичке сатире и др. сфера.⁹

Економским наукама дато је значајно мјесто у Црногорској библиографији, нарочито у појединим књигама сва четири тома као и серијским публикацијама и листовима. Представљене су кроз библиографску систематизацију најзначајнијих група (Привреда — Политичка економија, Економија, Економска наука уопште, Економика рада, Организација

⁸ Детаљније о овоме види: Др Милица Костић (1995); *Друштвене науке с посебним освртом на економске науке у Црногорској библиографији 1494-1994*; Библиографски вјесник, ЦНБ, Цетиње, XXIV, бр. 2-3, стр. 51-63.

⁹ Исто, стр. 55.

рада, Финансије, Јавне финансије, Банкарство и новчарство, Национални доходак, Јавни буџети, Порези, Дажбине, Јавни расходи, Управљање у привреди, привредно планирање, Привредне дјелатности (индустрија, пољопривреда, саобраћај, туризам, трговина), Међународни привредни односи, Свјетска привреда...

Обрада библиографских јединица из економских наука временом је допуњавана новим групама, које су представљале израз економске и друштвене стварности минулог периода (Теме из бивше социјалистичке самоуправне привреде — самоуправљање, Радничко самоуправљање, Лични доходи...) које тематски одражавају сада већ превазиђени економски систем.

У економским наукама *више него у другим друштвеним наукама*, преко обраде објављених дјела, одсликавају се промјене економског система у појединим, дужим развојним циклусима. Ријеч је о радикалним системским промјенама које су одражавале поједине друштвене формације (посебно капитализам и социјализам).

Специфичности истраживања и публикавања резултата економских и других друштвених наука веома су изразите у свим фазама рада, што је доказано и на библиографским истраживањима Црногорске библиографије. То је логично када се зна да се у сфери друштвеног (економског, политичког, правног) система преламају сва догађања, гледана кроз историјску димензију. Отуда је и евидентно, да је са помаком временске дистанце од најранијег периода ка сваком сљедећем, било нових тематских садржаја који су обухваћени истраживањима овог интердисциплинарног пројекта. То све обogaђује садржаје ове веома обимне и значајне едиције, посебно дијела који се односи на истраживања из сфере друштвених наука.

Када су у питању библиографска истраживања из области економских наука треба указати и на околности да су промјене економског система биле радикалне (капитализам, социјализам, транзиција и систем тржишне привреде), те су наметале нове истраживачке захтјеве и обавезе.

Посматрано са дистанце садашњег периода, када је наша привреда у закашњелој транзицији, а социјалистички самоуправни систем наша прошлост и дио богате и садржајне привредне историје, библиографска грађа садржана у *Црногорској библиографији 1494-1994*. има посебан и вишеструки значај, јер на једном мјесту садржи оно што је записано из богате и непоновљиве економске, политичке, правне и друштвене збиље Црне Горе и претходне Југославије.

Објављени резултати истраживања, као и будућа истраживања, сигуран су и поуздан израз наше богате и разноврсне економске, политичке,

социјалне, културне и друштвене стварности минулог и садашњег времена и времена у које смо већ заборавили.

Библиографска истраживања која су до сада завршена (и она која су у току) на пројекту *Црногорска библиографија 1494-1994*, имају вишеструки значај за све научне области и науку у цјелини. Не могу се вредновати, а да се не истакне допринос главног и одговорног уредника, др Душана Мартиновића, који је у реализацију овог пројекта уградио интелектуалне, стваралачке способности и дио живота.

У овој едицији, која је изузетно значајан научни и издавачки подухват Централне народне библиотеке и државе Црне Горе, у четири тома, са објављених 27 књига енциклопедијског формата (и неколико у припреми за штампу) на једном мјесту, између корица јединственог низа књига, сакупљено је (и према важним међународним стандардима обрађено и разврстано) све што је у Црној Гори и о Црној Гори и њеним становницима написано на нашем и страним језицима током 500 година. Ту је све што је написано о нама од првих почетака с краја XV вијека до данашњих дана.

У књигама ове едиције презентирају се огроман стваралачки опус мултидисциплинарног карактера, на чему могу да нам завиде други. Он представља дјело трајне вриједности, незамјенљиве информације о цјелокупном штампарском наслеђу црногорског народа и других народа који живе у Црној Гори, за шта је заслуга др Душана Мартиновића немјерљива, као и осталих библиографа и сарадника.

*

Што у најкраћем рећи о научном доприносу др Душана Мартиновића?

Научноистраживачки и стручни рад др Душана Мартиновића је разноврстан, обиман, импресиван. Његова укупна издавачка продукција, посебно из библиографских истраживања, превазилази оквире и обим наших најпознатијих стваралаца, тимова истраживача и/или неких научних институција.

Његово широко образовање (у које је стално улагао током научноистраживачког рада, проширивао га и подизао на виши ниво), истраживачка радозналост и упорност утицали су да се осим географије, веома успјешно бави проучавањем: културне историје, економске и привредне историје, економског развоја, историје просвјете и образовања, историје државе и права, проблемима библиографске струке и других дисциплина из области друштвених и хуманистичких наука.

Овај неуморни научни истраживач, заљубљеник струке и науке, аутор бројних радова, уредник и приређивач издања, своје интелектуалне потенцијале и неисцрпну енергију уложио је у истраживање недовољно проученог, непроученог, непознатог (посебно неких значајних личности из црногорске прошлости), а резултате истраживања објављивао и учинио их доступним научној и стручној јавности.

Посебно треба истаћи његов разноврсни и укупни рад и допринос на реализацији *Црногорске библиографије 1494-1994*. Ова едиција на најбољи информативни начин презентира богато црногорско наслеђе из наше научне и укупне стваралачке прошлости. На тај начин драгоцјени истраживачки библиографски налази више домаћих и страних аутора постали су опште добро корисно за све, а посебно за млађе научне истраживаче као путоказ за усмјеравање праваца будућих истраживања.

Ово се односи и на друге научноистраживачке радове др Душана Мартиновића, од којих су многи незаобилазна литература енциклопедијског и лексикографског карактера.

Радови др Мартиновића добили су високо признање од стручне и научне јавности, као допринос науци и струци друштвених и хуманистичких наука (посебно радови о родном граду Цетињу и библиографски радови о познатим личностима и Црној Гори), те представљају огроман допринос научној дјелатности у цјелини. Са њима и цјелокупном активношћу др Душан Мартиновић је оправдао научни статус из врха пирамиде знања, а генерацијама оставља у наслеђе научну и стручну продукцију са којом се Црна Гора може представити свугдје и којој се одужио као мало који научни истраживач.